

40 éve történt...

Gyógyszerészet.33. 596 — 605. 1989.

A Réthy-gyógyszertár és -gyár államosítása, majd az utóbbi fölszámolása

LÁNG MIKLÓS

A szerző röviden áttekinti a békéscsabai „Sas” gyógyszer-tár történetét, a vegyészeti laboratórium és gyógy-cukorkagyár kialakulását, majd részletesebben foglal-kozik a II. világháború utáni újraindulással, az 1949-ben végrehajtott állami tulajdonba vétellel, végül a gyár ugyanaz évben történt megszüntetésével.

* * *

Békéscsaba Fő terén rangos gyógyszer-tárat nyitott 1812-ben Halimar György; őt Majláth Rudolf (1832), Mudrony János (1854), Laczay József (1862) és Varságh Béla (1869) követte. A patikát 1892-ben bérlő-ként Réthy Béla vette át.

Ki volt az ifjú bérlő, aki a továbbiakban meghatározó szerepet játszott a gyógyszer-tár életében?

Réthy Vilmos szarvasi kereskedőnek Gyurkovics Erzsébettel kötött házasságában 12 gyermek született, közülük nyolcadiknak Béla 1862. december 24-én. A nehéz anyagi helyzetben élő családban csak két fiú szer-zhethet oklevelet: Béla gyógyszerész lett. Gyakor-nokként 1880-ban került a békéscsabai „Sas” gyógy-szertárba, amely Varságh Béláé volt. A következő év-ben — egy esztendőre — Rozsnyay Mátyás aradi gyógyszerészhez szegődött el, ahol különösen sokat tanult. 1882-ben kezdte meg Budapesten egyetemi tanulmányait, amelyeket 1884-ben kitüntetéssel végzett el. Most már okleveles gyógyszerészként tért a Varságh-patikába, amit 1892-ben bérlőként át is vett a korosodó tulajdonostól. Hallatlan ambíciójára vall, hogy még ugyanabban az évben hozzálátott két, Magyaror-szágon igen keresett import cikk gyártásához: az útifű cukorka mintájára a Pemetetű cukorkát, a Pain expeller helyére a Kámfor linimentet kezdte el gyártani. Így a „gyógyszerészeti laboratórium” alapítási évének 1892 tekinthető.

Ezeket a cikkeket azután sorra követték a további készítmények, tabletázott gyógyszerek, a China-vas-bor, a töményített galenikumok, az un. decemplexek, a különféle gyógy- és kereskedelmi-cukorkák, majd csokoládés bonbonok is.

Réthy igényes volt készítményeinek minőségére, stabilitására, így megérdemelten nyert azokkal kitüntetés-tét már az 1896. évi millennárius kiállításon (2. ábra).

A gyógyszer-tárat 1911-ben megvásárolta. A világ-háborús megtorpanás után a gyógyszer-tári laboratóri-um egyre inkább gyári méretűvé fejlődött (3-4. ábra).

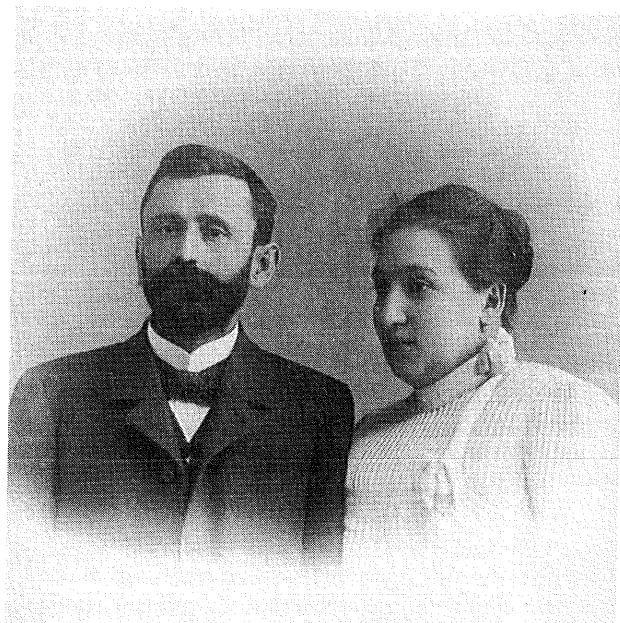
Réthy még 1892-ben nőül vette Vidovszky Erzsébet-t, (1. ábra) s a házasságban 8 gyermek született (első-nek édesanyám, Erzsébet, később dr. Láng Frigyesné), kettő közülük még gyermekkorban meghalt. Két fia gyógyszerész lett, egy pedig vegyész-mérnök, aki ké-

sőbb szintén megszerezte a gyógyszerészi oklevelet is. E három gyermeke vette át már a huszas évek közepén a betegeskedő apától a gyógyszer-tárat, a laboratóri-umot és a gyógy-cukorkagyárat.¹ Később még egy gyer-meke a gyárhoz került, de nem társtulajdonosi, hanem alkalmazotti minőségben, vezető tisztségviselőként (6. ábra).

A gyógyszer-tár és a gyár sikeresen átvészelte a világ-gazdasági válságot, ami az alapító és az ifjabb, új tulaj-donosok óvatos, mértéktartó gazdaságpolitikájának volt köszönhető. De közrejátszott ebben az időközben márkává vált Réthy név is. (5. ábra).

Az alapító 1935-ben elhunyt, a cég azonban szilárd kezekben, nagy léptekkel fejlődött tovább.

Magam 1940-ben léptem be a gyár történetébe. Ekkor — a Kereskedelmi Akadémia elvégzése után — a fővárosban dolgoztam. Június végén nagybátyáim — telefon útján — igen sürgősen „haza” hívtak. Ugyanis mind a négy testvért behívták katonának, így senki sem maradt az „üzletben”. Igen szép jövőt vázoltak elém, ha meghívásukat elfogadom. Az egyik tulajdonos Békéscsabán szolgált, így a vállalatot valahogy kézben tudta tartani, de éppen egy nagyszabású gyógynövény-exportba vágták a fejszójüket, amit csak Nyíregyházáról lehetett intézni, legfőképpen tehát ehhez volt rám szükség. Egyébként a cégtársak jól tudták, hogy én —

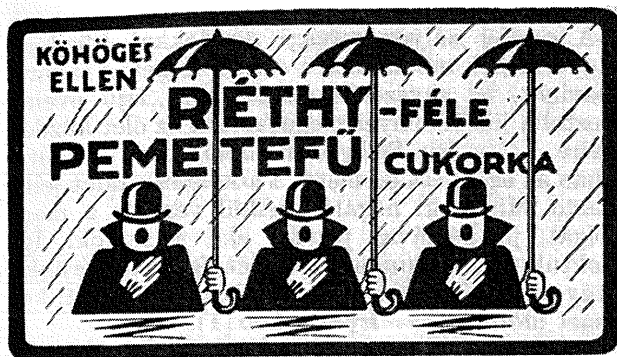

1. ábra. Réthy Béla és felesége a múlt század végén

¹ Réthy Béla (1893—1986), Károly (1895—1965), István (1897—1984)

2. ábra. A Réthy-gyár levélpapírjának fejrésze a század elejéről

3. ábra. A Pemetefű cukorka egyik jellegzetes hirdetése

4. ábra. Egy gyári épület részlete

az alapító 17 unokája közül az egyetlen, aki szinte — a gyárban nőttem fel; gyermekként minden szabadidőmet a gépek, az emberek között töltöttem. Megismertem a munkafolyamatokkal, segítettem granulálni, tablettázni, drázsírozni, kuktáskodtam a cukorfőzéshez, megfigyeltem a likőreszencia, a ruhafesték laborálását stb.

A háborús helyzetben magam is úgy éreztem, hogy biztonságosabb lesz az életem otthon, a családi háttérrel, ezért elfogadtam az ajánlatot (7. ábra).

A mentaexportot sikeresen lebonyolítottam, majd visszatértem Békéscsabára, a gyárba. Noha annak termelési szféráját jól ismertem, az adminisztrációba, a vezetés sokféleségébe nem volt kellő belátásom. Így egyidejűleg helyettesíttem a „főnökséget”, és jártam vé-

Rethy Béla
Gyógyszerész

5. ábra. Az alapító időskori képe, és a Pemetefű cukorka dobozain is szerepelt aláírása

6. ábra. A Réthy-testvérek (balról jobbra: Imre, Károly, Béla és István)

Alapítási évszám: 1892
Felfedezéskorokoratórium: 1916

RÉTHY BÉLA
vegyészeti laboratórium és gyógyszerkőgyár
BÉKÉSCSABA

T.

L Á n g Miklós Urnak,

Budapest,
VIII. Szentkirályi u. 49.

Békéscsaba, 1940. jun. 26.

Telefonbeszélgetésünk alapján ugyancsak telefonon megkerestük Szénássy Gyula Úr Önsétségét, aki késznek mutatkozott Önt a felmondási idő letöltése nélkül átengedni.

Ennek alapján kérjük, hogy július 1-én a részletek megbeszélésére keressen fel bennünket, és 2-án vegye át Nyiragyhézában mentha exportunk bonyolítását.

Ezúton is rögzítjük megállapodásunkat, amely szerint július 1-től 10. - P napidíjat fizetünk Önnek, és megtérítjük az utiköltséget, valamint az üzleti árakból igazoltan felmerült költségeit.

Megelégedésünk esetén az export lebonyolítása után havidíjas tisztviselőként alkalmazzuk.

Üdvözléssel:
RÉTHY BÉLA VEGETSÉZETI LABORÁTORIUM
ÉS GYÓGYSZERKŐGYÁR BÉKÉSCSABA

7. ábra. A hivatalos hangú akceptáló levél

gig az adminisztráció különböző posztjait. Másfél év múlva a főművezetőnek fel kellett mondani, utódjaként üzemvezetői címmel engem neveztek ki. Amúgy is széles jogkörömet csak növelte, amikor cégvezetői meghatalmazást is kaptam (8. ábra).

A negyvenes évek eleje hatalmas fellendülést hozott a Réthy gyárnak. A háborús események nyomán megindult lassú pénzürlési folyamat készletek gyűjtésére ösztönözte mind a gyógyszerárakat, mind a Réthy gyárral kapcsolatban álló nagy- és kiskereskedőket. A rendelések ugrásszerűen nőttek, viszont gyárépületeink befogadóképessége korlátozott volt. Ezért már 1942 végén áttértünk a kézműszak szervezésére, amihez 40–50 új munkaerőre volt szükség. A tömegesen belépő, új munkavállalókkal meg kellett ismertetni a gyári rendet, amihez egy ismertető füzetkét nyomtatunk, s adtuk minden dolgozónk kezébe (9. ábra).

Ebben az évben elérkezett a gyár alapításának 50. évfordulójához, amit a propagandánkban nem hagy-

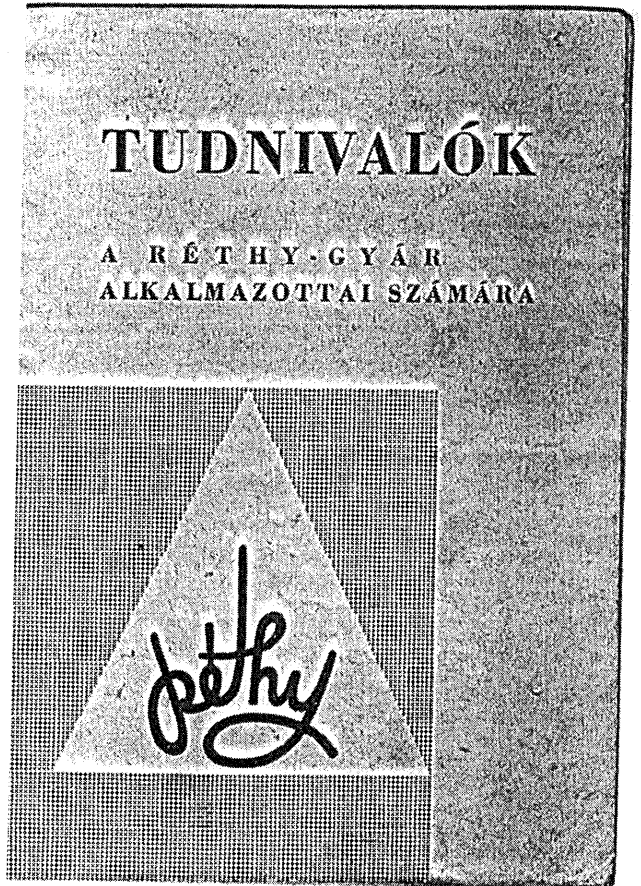
LÁNG MIKLÓS

Réthy Béla vegyészeti laboratóriuma
és gyógyszerkőgyárának üzemvezetője

Telefon:
a hivatalban 666,
a lakásban 662

BÉKÉSCSABA
VI. ÁRPÁD-SOR 16

8. ábra. Az üzemvezetői névjegy

9. ábra. Ismertető füzet a gyár dolgozói számára

tunk kihasználatlanul, bár ezzel nem a forgalom növelése volt a cég célja, hanem a Réthy név ismertebbé tétele (10. ábra).

1943-ban már számos cikkünk szállítását korlátozunk kellett, mert egyes alapanyagok, import vegyszerek beszerzése nehézségekbe ütközött. Még a cukrot is csak kiutalásra kaptuk, s ezt napi egy vagonban korlátozták.

1944 szeptemberében bombatámadás érte Békéscsabát; a front vésszesen közeledett, elrendelték a város ipartelepeinek kiürítését. A gyár leállt, de átmenetileg becsukott a patika is. Mindenki tartott újabb légitámadásoktól, bár ezek már nem ismétlődtek meg. Kényte-

RÉTHY BÉLA
VEGETSÉZETI LABORÁTORIUM
ÉS GYÓGYSZERKŐGYÁR
BÉKÉSCSABA

Levelezőlap

T.

úrnak — csigának

10. ábra. A gyár levelezőlapja 1942-ből

lenek voltunk a Réthy gyár kiürítését is előkészíteni. A fontosabb, értékesebb készletek Sopronba kerültek, ahol egy kis részük megmaradt. Időközben magam is behívót kaptam, s alakulatommal egyre nyugatabbra vonultam vissza. Eközben még alkalmam volt Sopronban megtekinteni az oda szállított ládákat; tartalmuk átmentésére nem sok kilátásunk volt, de szerencsére tévedtem. Mind nyugatabbra haladva amerikai hadifogságba estem.

1946 júniusában szabadultam. Békéscsabára haza térve szomorúan tapasztaltam, hogy nagybátyáim akadályoztatva voltak az üzem újraindításában. (Nagybátyáim közül egy orosz fogságban, ketten internálótáborban voltak, egyikőjük pedig nem látta biztonságosnak Békéscsabán mutatkozni.) Felmértem a helyzetet, és családi biztatásra és segítséggel, cégvezetői jogomnál fogva azonnal hozzáláttam az újraindításhoz.

A gyárépületet teljesen kifosztva találtam csak a nyomtatványtár anyaga volt a terem közepén egy halomba szórva. A gyár volt dolgozói, akik közül egyre többen érdeklődtek a munkalehetőségek, a megindulás felől, elmondták, hogy a gépeket egy városi raktárba vitték, éppen azért, hogy el ne lopják. Néhány tablettázógépet — ugyanilyen céllal — a munkások vittek haza (és hoztak most becsülettel vissza), az írógépek a rendőrségre kerültek (még ez utóbbiak nagy részét is visszakaptuk). Sopronból meg visszakerült néhány láda fontos alapanyag, mint például kristályos vanilin, valamint a Pemetefű cukorka ízesítőanyaga, tehát a lelke. Volt dolgozóink szivesen jártak be segíteni a gépeket beállítani, a nyomtatványokat szétválogatni. Mithogy 1946 júliusában éppen tetőfokára hágott a pénzromlás, nem is kértek fizetséget, „majd elszámolunk forintban — ha majd lehet”.

A nyomtatványok közül a Pemetefű cukorka és a tablettázva forgalomba hozott vaníliaas cukor (Vaniltabletta) csomagolóanyagait válogattuk ki. Július végére kicsit megnyugodott itt a Viharsarokban is a politikai helyzet, úgyhogy a cég egyik tulajdonosa, Réthy István vegyész mérnök vállalta, hogy a szükséges szakmai segítséget megadja, s e célból — szükség szerint — lejár a fővárosból. Erre már csak azért is feltétlenül szükségem volt, mert a híres Pemetefű cukorka receptjét még én sem ismerhettem meg; a szükséges ízesítő anyagokat esetenként készen kaptam meg. (Sajnos a recept végül sírba szállt, ezért a most forgalomban levő Pemetefű gyógycukorka összetétele, íze, zamata, illata távol áll magyhirű elődjétől.)

Ez a nyár a gyógyszertár számára is rendkívül nyomasztó volt. Alig lehetett gyógyszerekhez, alapanyagokhoz hozzájutni. Ha mégis szállítottak valamit Pestről, az csak utánvétellel érkezett. Itt a „tojás-valuta” nem érvényesülhetett. Kialakult az ún. utánpótlási ár alkalmazása, ami azt jelentette, hogy igen megrágultak a gyógyszerek, mert a két-három nappal későbbi várható áron kellett azokat értékesíteni. Az alkalmazottak itt is naponta kapták a fizetést, mégpedig dél felé, majd egy órára mindenki elmehetett a pénzt elkölteni. Estére ugyanis már talán semmit sem ért volna.

A gyár 1946. augusztus 1-jén reggel 8-kor nyitott (11. ábra). Előzetes megbeszélés után már 7 órakor fölkerestem egy fűszeres ismerősömet, tőle kaptam 10 kg kristálycukrot néhány órára hitelbe, azzal, hogy Pemetefű cukorkával fizetem ki. Ezt hátizsákban, kerékpáron vittem be a gyárba. Velem együtt tízen kezdtük el a munkát. Nagybátyám, aki az előző este érkezett Csabára, szintén velünk nyitotta a kaput. Noha ez a gárda már hetek óta bejárt elvégezni az előmunkákat, mégis most mindenkin urrá lett valami meghatódottság. A munkát begyűjtással, cukorfőzéssel kezdtük. Motorunk nem lévén, a préselőgépet fölváltva, kézzel hajtottuk. Bizony, ez igen nehéz munka volt, de néhány perc múlva ott láttuk az eredményt, a meleg, illatos cukorkát, amit a lányok nyomban vittek becsomagolni. A cukor ellenértékét hamarosan el tudtam küldeni, s másnapra dupla adagot kértem, hasonló föltételekkel. A többi a gyógyszertárnak adtam át folyamatosan, készpénzért, azaz az új forintért. Másnap az asszonyok vállalták, hogy egy kiskocsin elhúzzák a boltból a 20 kg cukrot.

Amint híre ment, hogy ismét kapható a pemete, hosszú sor állt érte a patika előtt. Ezért a gyárkapuba kitemtem egy asztalt, s ott magam is hozzáláttam az árusításhoz. Készpénzre volt szükségünk ahhoz, hogy fejlődni tudjunk. S augusztus végén már tizenhatan dolgoztunk; elkezdtük a Vanil tablettát és több más cikkünk gyártását is, s az egyre gyűlő postai megrendelésekre megindult a csomagküldés is. A cukrászon kívül más férfi nem lévén, az expedíálást, és a csomagok postára vitelét is magam végeztem.

A telet — kemény munkával — jól átvészeltük. A gyógyszertár ellátása (mármint azokból a cikkekből, amiket egyáltalán kapni lehetett) normalizálódott. Már 8 napos hitelre is lehetett áruhoz jutni, s ezalatt többnyire el is kelt a szerényre méretezett készlet. A pénzszűke miatt nem nőtt gyorsabban a forgalom, mint amit követni lehetett.

1947 pedig már mind a gyógyszertárban, mind a gyárban igen jó esztendőnek bizonyult. Hozzájárult ehhez az is, hogy Réthy Károly hazatért az orosz fogságból, s — átmenetileg — Réthy Béla is szabadlábra került, a negyedik testvér, Réthy Imre pedig a budapesti eladási irodát szervezte újjá. A fővárosi „támaszpont” mindig meghatározója volt a gyárnak, hiszen itt voltak a bevezetett gyógyáru-nagykereskedők, de a kocsinybeni forgalom jelentős része is Budapestre irányult. A lerakat az adott kereteket hamar ki is nőtte, más megoldást kellett keresni. Az ingatlan akkoriban viszonylag olcsó volt, hát vett a cég Budán egy 4 emeletes, de azért szerény méretű székházat. Ez azért is szükségessé vált, mert a tulajdonosok attól féltek, hogy ha a csabai gyár fejlődésnek indul, akkor kiteszik államosításnak. Ezért az itteni létszámot 20-ban határozták

Viharsarok, 1946. nov. 23. 3. oldal

Megindult a Réthy-féle Pemetefű cukorka gyártása

A demokratikus Magyarország jól képzett munkásseregei díszelt diadalra aratnak. Hidak, utak, otthonok és gyárak épülnek újra, a magyar élniakarás soha nem látott erővel robban ki a munka minden területén.

Magyarországon az ipari újjáépítés olyan lendülettel halad, hogy méltán emek bámulásba még a külföldi szakemberek is.

Nézzük csak meg a virásköveket. Mindig újabb és újabb cikkek jelennek meg ott, amiket már évek óta nem láttunk, amiket oly sokáig kellett nélkülöznünk.

És most megint egy ilyen régóta hiányzó cikket látunk a kirakatokban:

A Réthy-féle pemeté, gyermekek és felnőttek kedvelt gyógycukorkája.

Különösen nagyjelentőségű, hogy már az őszi szezonra piacra kerülhetett a Réthy-féle pemete-fűcukorka, mert hiszen éppen ezekben az időkben van rá minden embernek szüksége.

Dicsőret illeti meg a Réthy-gyár dolgozóit, akik a legnehezebb körülmények között kezdték meg újból a termelés munkát. A gyár dolgozói, a munkások és a vezetőség 54 év óta családi közösségben élnek, így érthető csak meg, hogy az újjáépítés ezen a vonalon is olyan gyorsan és sikeresen halad.

Szakmai körök is őszimmal értesültek a Réthy-gyár újraindításáról. (*)

Réthy Béla a Népbíróság előtt

2 évi börtönre, 10 évi jogvesztésre és 10.000 forintra ítéltek a volt MÉP és Baross-szövetségi elnököket

November 25-én állt a Népbíróság elé Réthy Béla, hogy viselt dolgairól számot adjon. A népbíróság asztalánál ott ültek a munkások, parasztok, haladó értelmiségiek képviselői. Mindazok, akiknek rovására ezek az urak politikájukat folytatták. Most Réthy megtörve, teljesen új a vádlottak pedján. A tanúk egymásután sorolják föl a bizonyító vallomások, amelyekből kiderül, hogy Réthy Béla a MÉP-nek városi elnöke és a Baross Szövetségnek alapító elnöke volt Békéscsabán. Dr Révész Gyula népgyűlés vádiratának vádpontjai ezenkívül antiszemita viselkedése, demokrácia-ellenes, a háború fokozottabb mértékben való folytatását követelő propagandára is kiterjednek. Ezek bizonyítása a tárgyalá-

son nem történetelt meg, mivel gyanús következetességgel a terhelő vallomásokot a tanúk visszavonták. Dr Keszjár Fái ügyvéd védőbeszéde után a népbíróság ítélethozatalra vonult vissza.

A teremben régi Réthy-munkások várják a volt főnökök elmei ítéletét. Réthy Béla izgatottan beszél ügyvédjével. A bíróság kb. 10–15 perces tanácskozás után visszatér és az elnök a Magyar Kötőiparosság nevében kibírta az ítéletet: 2 évi börtönre, mint főbüntetésre, valamint 10 évi jogvesztésre és 10.000 forintra mint mellékbüntetésre ítélte el Réthy Békét a népbíróság. A népgyűlés sárgyűlést lelebbaszt és így az ítélet nem jogerős.

12. ábra. Újságcikk Réthy Béla elítéléséről

meg. Ezzel a létszámmal pedig nem lehetett győzni az igények kielégítését. Ezért a fővárosban nemcsak rak-tárat alakítottunk ki, hanem csomagolóműhelyeket is, s a Csabáról hatalmas ládákból ömlesztve felszállított Pemetefű cukorkát itt dobozolták ismét vagy huszan.

Időközben Réthy Béla ismét börtönbe került, a politikai üldöztetés még nem ért véget. (12. ábra). Engem is népbíróság elé citáltak, de a legrosszabb indulattal sem tudtak elfogadható vádat emelni, ezért azt elejtették. Látható volt a tendencia: csírájában szeretnék volna elfojtani a Réthy (család?) gyár újraéledését.

Ennek ellenére a bankok bizalommal voltak a cég iránt, s komoly hitelekkel támogatták törekvéseinket, így a fővárosi székház vásárlását is. A fák azonban nem nőhettek az égig, s magam szomorúan szemléltem növekedési lehetőségeink mesterséges visszafogását. Az adott pesti és csabai létszámmal már egyszerűen nem győztük az igények kielégítését. Ezért nagybátyáim úgy határoztak, hogy Réthy István kiválik a cégtől, Ready néven új üzemet indít el, s ez fogja gyártani a nagyon munkaigényes (és rendkívül népszerű) likőr-eszenciákat. A Réthy-cég ebből szükség szerint vesz át forgalmazásra, szállítja vevőikhez a többi Réthy kikkel együtt. Ezzel Békéscsabán mintegy tíz dolgozónk szabadult fel, kikkel a megmaradt cikkek termelését lehetett bővíteni. A cég így háromfelé oszlott: a gyógyszer-tár Réthy Károly, a gyár Réthy Béla, a Ready vegyi-üzem pedig Réthy István nevében volt.

Nemcsak a Réthy-cég fejlődött ezekben az években ugrásszerűen, hanem az ország gazdasági életében is hatalmas lendületet lehetett tapasztalni. A magántőke egyre inkább előbújt, s nemcsak a háború előtt is prosperáló vállalatok folytatták mind eredményesebben működésüket, hanem még szép számmal alakultak új vállalkozások is. Ha a politikai életre rá is nyomta bélyegét a szovjet csapatok által is megtámogatott kommunista párt hatalmi törekvése, a többi párt igyekezett ezt ellensúlyozni. 1947-ben, 1948 elején még úgy láttuk, hogy egy egészséges demokráciában éled fel az ország, s ha kinyögi a háborús terheket, a jóvátételeket, akkor az óriási fellendülés eredményeit a magyar nép fogja élvezni. De aztán jött a „fordulat éve”, s szomorúan kellett tapasztalnunk, hogy a gátlástalan Sztálin hűséges hazai követői egyre nyíltabb és egyre galádabb

módszerekkel ragadják magukhoz a hatalmat. Döb-benten láttuk a tőke megtorpanását. Patinás üzletek húzták le a redőnyt államosítástól tartva, s vonták ki a pénzüket az ország gazdasági vérkeringéséből az előrelátóbbak. Nagybátyáim naivabbak voltak, a huszas lét-szám biztonságosnak ítélt bűvkörében éltek, s ha trükkökkel is, de a fejlesztés mellett voltak. „Az oroszok-nak ki kell menniük, s nélkülük itt nem lehet kommunizmus” — ez volt az optimisták véleménye.

Igaz, cégünk a „fordulatból” ekkor még nem sokat érzett. A politikai életben bekövetkezett, végtelenül káros változás hullámai a gazdasági szférát csak bizonyos késéssel érték el. Különösen nyugodt volt a légkör a gyógyszer-tárban. Az egészségügy szakembereinek még a legtávolabbi gondolatában sem merült fel egy esetleges államosítás rémképe. Ezt egyszerűen elképzelhetetlennek tartották — akkor, 1948 közepén.

Nyártól-nyárig nehéz esztendő állt mind a patika, mind a gyár mögött. Mindkettő anyagellátási nehézségekkel küzdött, de ezt még — ha nehezen is, de — többnyire át tudtuk valahogy hidalni. A nagyobb gondot az a nagyfokú bizalmatlanság, olykor kimondottan rosszindulat és gyűlölet okozta, amit Békéscsaba hivatalos szervei az egész Réthy családdal szemben éreztettek. Réthy Béla csak ez év januárjában szabadult a börtönből (így is jó félvéve! korábban a vártnál, talán egyéni amnesztiával, ez sosem derült ki); Réthy István csak szükség szerint, ritkán mutatkozott a városban; jobbra csak egy-egy hétvégére ugrott le Budapestről, hogy a laborálási munkákat elvégezze, az elmúlt időszak ténykedéseit számbavegye és a következő hetekre eligazítást adjon. Ilyenkor kaptam néhány heti vagy havi adagot a Pemetefű cukorkához szükséges ízesítő és színezítő anyagokból.

A 48 ósztól 49 tavaszáig terjedő időszak forgalma igen jó volt. A patikán meglátszott a tulajdonos jelenléte, a gyárat pedig gerjesztette régi jó hírneve. Szinte hirtetés nélkül nőtt napról napra a rendelések száma és súlya. A tulajdonosok szigorúan megkötötték a kezemet a fejlesztést illetően: a foglalkoztatottak létszámának 20 alatt kellett maradnia, különben tartottak az államosítás veszélyétől. Egyébként ebben a huszas számban nem volt semmi realitás, de valahogy ez volt benne a levegőben. Minthogy a létszámot nem hághattam át, kénytelen voltam egy családi bedolgozó rendszert kiépíteni. A hivatalos munkaidő végeztével a család aprajagya átvette a terepet, „megszállta” a gyárat, és folytatta a munkát. Így tablettázó gépeink szinte jéjjel-nappal jártak, ontották a csomagolni valókat, s amit a munkások nem győztek megcsinálni nappal, azt elvégezte a család délutántól — akár reggelig is. A szakszervezet prüszkölt, szorgalmazta volna, hogy vegyünk fel több munkást, de végeredményben azt, hogy a „kizsákmányolók” maguk is végezzenek fizikai munkát a saját üzemükben, mégsem kifogásolhatták.

Nyárra kicsit csendesedett a roham. Az izgalmat egy nagyon széleskörű adóellenőrzés okozta, amely végig-húzódott egész májuson, noha az csak a gyárra terjedt ki, a gyógyszer-tárat ezúttal nem ellenőrizték. Mindent rendben találtak, csak azt kifogásolták, hogy nincs anyagkönyvelés, így a „termelési kimutatások realitása megnyugtatóan nem volt ellenőrizhető, ezért az adóhivatal fenntartja annak jogát, hogy az adót becsléssel állapítsa meg”. A revizor szóban hozzáfűzte, hogy ennek nincs jelentősége, mert a kimenő számlákból és a szállí-

tói számlákból az adóbevallásunk helyessége nem vitás. Ezek után nyugodtan mentem el júniusban szabadságra. Hazatérve — mint derült égből a villám — hatott rám az adóhivatal végzése, amiben horribilis összegű adót és bírságot vetettek ki. Ennek a nagyságrendje akkora volt, hogy az egész vállalat több évi nyereségéből sem lehetett volna kiegyenlíteni. Világossá vált előttünk, hogy a céget tönkre akarják tenni.

Adószakértővel konzultálva nyújtottuk be fellebbezésünket, aminek azonban csak szerény eredménye lett: valami keveset mérsékeltek a kivetésen, s adtak néhány havi törlesztésre is lehetőséget, de ez a lényegen nem változtatott. A július hó nagyon rossz hangulatban telt. Felmentem Pestre is, hogy tárgyaljak Réthy Bélával, de ő is teljesen tanácstalan volt. Réthy Károly a hó közepétől szabadságot vett ki, s elutazott, így rám hárult a patika napi elszámoltatása is, továbbá a napi kiadásokra a pénz folyósítása. E hóban Réthy István minden hétvégére lejött, így itt tartózkodott július 30-án, szombaton is.

Ezen a napon igen meleg volt, mint egész héten. Alig vártam a delet, a zárást, hogy kikerékpározhassak a strandra. Ám váratlan esemény történt. 11 órakor felszóltak a házi telefonon, hogy két úr keres Budapestről. Kértem, hogy vezessék fel őket. Megint az adóhivatal — gondoltam. De annál rosszabb volt: Herz Pál érkezett az Állami kezelésbe vett a gyógyszertárak nemzeti vállalat személyzeti osztályáról és Nagy Imre gyógyszerész. Írást mutattak föl, amellyel a gyógyszertárat és a hozzátartozó laboratóriumot államosították.

Hellyel kínáltam az urakat, de ők türelmetlenek voltak, s azonnal a cselekvés mezejére léptek: elkérték a kasszakulcsot, valamint a bank és a tulajdonosok folyószámláit.

— Itt van a gyárban a cégtulajdonos, Réthy Béla testvére. Azonnal megkerestem, sziveskedjenek talán vele tárgyalni.

— Az ki?

— Réthy István vegyész mérnök, gyógyszerész; korábban ő is tulajdonos volt, de ő időközben kilépett a cégtől.

— Hát akkor nincs mit tárgyalni vele. Tessék értesíteni, hogy hagyja el a gyárat.

— Itt van a zakója a szobámban...

— Küldje oda neki!

A két ember nyers volt, udvariatlan és nagyon ideges. Minthogy nekem nem adtak át semmiféle papírt, még egyszer elkértem az államosítási okmányt. Tüzetesen elolvastam, s valami remény csillant meg bennem.

— Kérem, ez az írás a Réthyféle „Sas” gyógyszertárra és annak laboratóriumára vonatkozik. Ez, ahol vagyunk, Réthy Béla Vegyészeti Laboratóriuma és Gyógycukorkagyára. Két külön cégről van szó, a patikának ehhez semmi köze, legfeljebb annyi, hogy közös az udvarunk.

Ebben a pillanatban lépett be az irodámba Réthy István. Bemutattam egymásnak az urakat, s minthogy vendégeim némák maradtak, én tájékoztattam nagybátyámat a helyzetről.

— Kérlek, olvasd el te is ezt az írást; ez kifejezetten a gyógyszertárra és annak laboratóriumára vonatkozik.

Átadtam neki a papírt. Reszketett a keze; az arca pedig olyan fehér lett, mint a fal. Félttem, hogy menten összeesik, hát széket toltam alá.

— Ne tessék leülni! Tessék elhagyni a gyárat! — közölte fölöslegesen tapintatlanul Herz úr.

— Na de kérem, ez nem tartozik a patikához... — kezdte volna ő is mondani, de Herz úr, aki általában szót vitte, közbeszólt.

— Ön milyen minőségben van itt?

— Én a tulajdonos testvére vagyok.

— Ismétlem: hagyja el a gyárat! Ha van önnek kulcsa a gyárhoz, azt adja át.

— Ez jogtalan, amit önök itt csinálnak — jelentette ki, de olyan halkán, remegő szájjal, hogy alig volt hallható.

— Ne kívánja, hogy a karhatalmat vegyük igénybe. Ön intelligens ember, lássa be, hogy itt vége a dalnak.

Nagybátyám fogta a zakóját, helyére akasztotta a köpenyét, és halkán betette maga mögött az ajtót. A munkások mondták, hogy sírva ment keresztül az egyik termen.

Réthy István egyenesen az öreg városházára ment, elmondta panaszát az ipari osztályon, ahol tudtak az állami tulajdonba vételről, s közölték, hogy a papír rossz, az államosítás a gyárra is kiterjed. Ezt velem azonnal közölte telefonon, így az akadémikusokkal én is fölhagytam.

— A gyógyszertár és a gyár felelős vezetője e perctől Nagy Imre gyógyszerész — jelentette ki Herz Pál. — Az ön cégvezetői hatásköre — természetesen csak a gyárra korlátozva — megmarad. Amíg másként nem intézkedünk, ön felel az üzem további viteléért; Nagy Imrével azonban minden lényeges kérdésben konzultálni kell, neki minden kimenő levelet alá kell írnia, és a beérkező postát látnia kell... Beszelnünk kell a munkások képviselőjével is.

Hivattam a szakszervezeti bizalmi. Elmondtam, miről van szó. Kértem, hogy fejezzék be a munkát, s gyülekezzenek a nagyteremben, ahol bejelentjük az államosítást, és bemutatunk a felelős vezetőt, Nagy Imrét.

Herz Pál kérte a munkásokat, hogy nyugodtan végezzék tovább a munkájukat, „az állam számít a szorgalmukra, becsületességükre”. Nincs ok pánikra, hiszen csak az történt, hogy itt is megszűnt a kizsákmányolás, új lap kezdődik a gyár történetében: a felvirágzás kora, hiszen erre az üzemre szüksége van az államnak és a városnak egyaránt. További intézkedésig a cégvezető a helyén marad, viszi tovább az üzemet, Nagy Imrével együttműködve.

Ezalatt a gyógyszertárban is történt egy s más. A „delegáció” harmadik tagja — megérkeztükkör — mindjárt a patikában maradt. Réthy Károly távollétében Gally Tibor látta el a felelős vezetői posztot, ő vette most át a végzést az államosításról, s hajtotta végre az utasításokat. Ezek egyike az volt, hogy a két bejárati ajtó egyikén le kell húzni a redőnyt, a másik ajtón meg csak kifelé szabad engedni a már bent várakozó betegeket. A másik utasítása a pénztárosnak szólt: zárja le a kasszát; a pénzállományról jegyzőkönyv készült, amit nem zártak le, mert a pénzhez még hozzájött az a néhány tétel, amit még a várakozók fizettek be. Amikor a másik ajtó is lezárult, mindenkit az officinába hívott, s a többiek előtt is közölte az állami tulajdonba vételt. Megnyugtatta a dolgozókat, hogy minden megy tovább, csak az a változás történt, hogy a haszon ezentúl nem a kapitalista zsebébe fog vándorolni, hanem a dolgozó népe lesz, közjót fog szolgálni. Előrevetítette azt a soha nem látott jólétet, amit a szocializmus fog hozni erre az országra is, hiszen átvehetjük a bölcs Sztálin gazdag tapasztalatát, előremutató tanításait.

Időközben megérkezett Nagy Imre; nagyon szimpatikus, mosolygós arcú, jovialis tekintetű, magas termé-
tű — egyszóval bizalomgerjesztő megjelenésű férfi. Ez
volt a patika dolgozóinak benyomása.

Míthogy a munkaidő a gyógyszerárban ezen a
szombaton estig tartott, menten hozzáláttak a leltá-
rás előkészületeihez. Eközben kisebb tömeg jelent meg
az ajtóban, volt aki bekocogtatott az üvegen, úgyhogy
le kellett húzatni a másik redőnyt is, amelyre kikerült
egy hevenyészett tábla: „Leltározás miatt zárva”.

Az államosítás híre futótűzként terjedt el a városban.
Így természetesen eljutott a többi gyógyszerárba is. A
tulajdonosok egymást hívogatták telefonon, ki, mit
tud; egyáltalán: igaz-e hír? Többen tárcsázták a
Réthy patikát is, de az a szám állandóan foglaltat jelzett
— ugyanis mellé kellett tenni a kagylót, hogy senki se
zavarhassa a munkálatokat.

Mi, gyáriak, összejöttünk a nagyteremben. Csaknem
teljes volt a létszám, csak két szabadságon lévő munkás
hiányzott. Miután Herz bemutatta az új vállalatvezetőt,
az nyomban el is távozott, átment a patikába.

A pesti küldött röviden szólt, a többi szöveget rám
bízta. Én sem tudtam mit mondani, mint azt, hogy le-
gyen mindenki nyugodt, biztosra veszem, hogy nagy
fejlődés előtt állunk, hiszen — mint állami vállalat —
ezen túl nyilván könnyebben fogunk hozzájutni a kü-
lönféle alapanyagokhoz, továbbá megszűnik a húszas
létszámkorlátozás, amiről a munkások is tudtak, hiszen
látták a családi bedolgozást, és a termékeink iránti nö-
vekvő érdeklődés sem maradhatott titokban.

Itt is megtettük az előkészületeket a hétfőn kezdődő
leltározáshoz, azután az emberek haza vonultak, csak
az irodisták maradtak még bent, mert el kellett készíte-
ni egy hevenyészett mérleget, továbbá néhány kimuta-
tást.

Késő délután lett, mire végeztünk. Amikor a gyári
kaput bezártam magunk mögött, Herz lepecsételte azt,
majd elváltunk a hétfői vizontlátásig.

Én nagybátyám csabai szálláshelyére siettem, de ott
közölték velem, hogy már elutazott. Próbáltam Pesten
valakit elérni telefonon, de ez nem sikerült, ezért az esti
vonattal magam is a fővárosba utaztam. Négy nagybá-
tyámat Réthy Béla lakásán találtam, ahol nem volt tele-
fon. Itt tudtam meg, hogy a cég fővárosi üzemházát is
államosították a délelőtti folyamán. Kiderült, hogy
nagybátyáim — attól kezdve, hogy a rendkívül méltá-
nytalan, nagy adót kivetették a cégre — már számítottak
az államosításra, ha nem is ilyen hamar és ilyen dur-
va módon. Csak egy dologra kértek: sürgősen járjak el
az adóhivatalban, hogy a cégre kivetett adót töröljék,
nehogy a lakásukra menjenek foglalni.

Hajnalig beszélgettünk, s a lakásról én egyenesen a
pályaudvarra mentem. Mire kimelegedett, már a csabai
strandon voltam, ahol az érdeklődés középpontjába
kerültem. Kereskedők, iparosok gyűltek körém telve
aggodalommal, hogy ha ez így megy, akkor rájuk is
alighanem sor fog kerülni; mit kellene tenni, hogyan le-
hetne gyorsan kivonni a tőkét a boltból, a műhelyből. S
egyáltalán: mi lesz itt, ha mindent államosítanak? Vol-
tak pesszimisták, akik kijelentették, hogy ők már régen
„zsebre” dolgoznak, a pénzt nem tartják a kasszában,
mert ki tudja, mikor üt be a ménkő. Voltak optimisták,
akik szerint technikailag is kizárt, hogy minden üzletet,
kis műhelyt államosítanak, hiszen ezzel elviselhetetlen
bürokrácia járna; meg különben is: ki fog dolgozni, ha a
haszon nem lesz az övé?

Hétfőn reggel a gyárban megjelentünk mind a hú-
szan: 16 munkás és 4 tisztviselő. Nyolc pár kezdte meg
a leltározást, s minden két pár mellé egy adminisztrátor
került, aki vezette a leltáríveket. Herz úr természetesen
ott járt-kelt közöttünk. Rettentő nagy gondban volt,
mert a leltárat egybe akarta vetni az anyag- és áruköny-
veléssel, ilyen azonban a cégnél nem volt. Nem csak
most nem volt ilyesmi, amikor a gyár mindössze 20 fő-
vel dolgozott, de nem volt a háború előtt sem, amikor
több mint 150 ember dolgozott itt. Kilátásba helyez-
tem, hogy az előző év végi leltárból kiindulva a beérke-
zett és kiment számlák alapján ezeket a nyilvántartáso-
kat pótolni fogom, s ezt tíz nap múlva rendelkezésére
bocsájtom. Ez valamelyest megnyugtatta.

Magam hamarosan kivontam magamat a leltározás-
ból, mert kitűnt, hogy három kényelmesen vezetni
tudják a leltáríveket. Elmentem az adóhivatalba egy
kérvénnyel, amit Nagy Imrével is aláíratam, s amiben
kértük a kivetett különadó törlését. Egy ottani barátom
ezt meg is ígérte, s valóban, nagyon gyorsan megkaptuk
a törlésről a végzést. Azután az egyik nyomdát keres-
tem föl, ahol meg is vártam, amíg elkészítenek nekem
egy bélyegzőt — csak úgy, ólomból kiszedve — „Álla-
mosított vállalat” felirattal. Ennek fölhasználásával
tüstént levelet írtam legfontosabb szállítóinknak, ami-
ben közöltem az államosításunkat, és kértem őket,
hogy rendelésünket soron kívül és teljes mennyiségben
szállítsák le. Ez az akció igen hatásosnak bizonyult.

Magával a leltárral szerda estére végeztünk. Az ára-
zás, értékelés nagyrészt még hátra volt, de a tisztviselők
ezt túlórában vállalták, így a hét végére letehetjük Herz
úr elé.

Nem ment ilyen gyorsan a leltározás a gyógyszerár-
ban. Persze, ott volt a rengeteg méricskélmi való. Ők
csak pénteken estére végeztek, de sikerült közben az
értékelést folyamatosan megcsinálni, így gyakorlatilag
egyszerre kapta meg a bizottság a leltárakat. Herz úr és
a társa szombaton reggel hazautazott, Nagy Imre ter-
mészetesen maradt; őt meghívtam egy vendéglői
ebédre, hogy fehér asztal mellett beszéljük meg együtt-
működésünk módozatait.

— Nézd — kezdte Nagy —, én téged nem ismerlek,
de megbízom benned, annak ellenére, hogy tudom: ro-
kona vagy a tulajdonosoknak. Én azonban a gyári dol-
gokhoz teljesen süket vagyok, erről nekem nem is szól-
tak, csak egy gyógyszerártarról volt szó. Te vagy tíz éve
dolgozol a gyárban, miért nagyképszerűsködjem, hogy va-
lamit is jobban tudnék, mint te. Ezért arra kérek, csi-
nálj mindent a legjobb tudásod szerint; én azon leszek,
hogy a fizetésedet tisztességesen megemeljék. De azt
meg kell mondanom, hogy ha valami inkorrektiséget
csinálsz, akkor Herzéktől másvalakit fogok kérni a he-
lyedre.

— Köszönöm az őszinteségedet; ez tiszta beszéd,
nem fogsz csalódnai bennem. Elárulom, hogy ma egy
hete beszéltem a nagybátyáimmal. Ők nyomatékosan
kértek arra, hogy igyekezzem kihasználni az államosí-
tást a gyár maximális fejlesztésére, hogy majd ha — re-
ményeik szerint hamarosan visszakapják azt, megleg-
yen a jogfolytonosság, megmaradjon a cég jó híre,
cikkeinek bevezetettsége... Egyébként se tudnék más-
ként dolgozni, mint tisztességesen és a gyár érdekében,
mert szeretem a munkámat, s erre rettentően hiú is va-
gyok.

Tehát tisztázva kapcsolatainkat, barátságban vál-
tunk el egymástól.

A munka teljes lendülettel csak augusztus 8-án indult meg. Igyekeztünk feldolgozni az összegyűlt rendeléseket, s némi túlórázással fokozni a termelést, na meg pótolni a kimaradt „kaláka” munkát.

Napokon belül rá kellett döbennem arra, hogy a slágercikkünket, a Pemetefű cukorkát nem fogjuk tudni gyártani, mert csak néhány hétre való aromakeverék áll rendelkezésünkre.

Elvileg ugyan minden cikkünknek megvolt a receptje, de éppen a Pemetefű-cukorkáiban volt a lényeges tétel homályos: „aromaanyagok”. Ezek a receptek ugyanis nem gyártási célra készültek, hanem csupán az áralkulációhoz kellett, s ha egy tétel nem haladt meg értékben bizonyos százalékot, akkor azt nem kellett részletezni. Szóval, a birtokomban levő recept alapján a Pemetefű-cukorkát nem tudtam volna elkészíteni.

Ezt a bökkenőt haladéktalanul közöltem Nagy Imrével, aki ezt a budapesti központnak továbbította. Onnan azonnal megkeresték a tulajdonost, majd Réthy Istvánt, akit előbb fenyegetéssel akartak rávenni a tétel recept átadására, de miután ez nem sikerült, egyezséget ajánlottak föl. Ennek az volt a lényege, hogy a Réthy gyár kötelezi magát arra, hogy a Ready vegyi üzemtől minden havi aromaanyag ellenében átvesz bizonyos mennyiségű likőreszenciát. Ez a Ready számára nagyon fontos volt, mert a Réthy cégnek volt meg a kiterjedt vevőhálózata, s a Ready eszenciák nagy részét korábban is a Réthy-cég terítette az országban.

A megállapodást a központtól egy ifjú hölgy, Gergő Jánosné hozta magával, aki egyben megbízólevelet is hozott arról, hogy őt nevezték ki a gyár élére vállalatvezetőnek. Szegénykének semmihez sem volt fogalma, ami a gyárban történt, naphosszat üldögélt csendben, szerényen a helyén, mindent aláírt, amit elé tettem — egyszerűen: mintha ott se lett volna. A budapesti Podmaniczky gyógyszerárnak volt a technikusa, egészen természetes, hogy egy gyári mechanizmushoz, szervezéshez, ügyvitelhez fogalma sem volt. Nagy Imre helyett tehát ő lett a „felsőbb kapcsolat”, ami számomra nagyon kényelmes volt, mert a gyógyszerár teljesen lekötötte a korábbi főnökömet, nem lehetett mindig egykönnyen megtalálni.

Gergőnének nem voltak allűrjei, soha nem volt semmi kívánsága, s nem fogadott el még egy feketekávé sem.

A Pemetefű-cukorka gyártásának gondja tehát megoldódott, maradt problémának a nyomasztó létszámhiány. A pemetét, de legalábbis annak zömét, továbbra is ömlesztve szállítottuk Budapestre, hogy az ottani üzemszabványhoz beilleszthessék. Ez ellentmondott a józan észnek, hiszen most már semmi sem akadályozta meg a csabai felfejlesztést, már nem kellett az államosítástól tartani. Haladéktalanul kértem, hogy engedélyezzenek legalább 20 főt felvenni, főleg termelőőrköt, de erősíteni kellene az adminisztrációt is. Kérésemet a szakszervezet messzemenően támogatta, látszólag Gergőné is sikerült meggyőznünk, de a központi engedély egyre késett. Így nagyon feszített munkával teltek el a hetek, sok túlóra is szükségessé vált; egyszerűen nem érttettem, hogy mi lehet a fejlesztés akadálya, miért kötik meg éppen ebben a kezemet, amikor egyebekben nagyon tág volt a felhatalmazásom.

Aztán szeptember elején minden kiderült. Levelet kaptam a központtól, hogy a gyárban „profilisztifást” kell végrehajtani. Ez a kicsinybeni termelés nem kifizethető, a kisüzemek fölött eljárt az idő. Ennek értelmében

ben a cukorkagyártást is nagyobb egységhez kell összevonni (irány a centralizáció!), célszerűen a fővárosban működő nagyobb üzemeket kell továbbfejleszteni. Gergőné minden hétfőjén hazautazott, s csak kedden tejtött be, ezért őt kértem meg arra, hogy tisztázza: mi lesz a Réthy gyár sorsa. Szokott szűkszavúságával az aszszony csak annyit mondott, hogy a mi feladatunk az utasítások végrehajtása, a gondolkodás a központ dolga. Az ő feladata most az, hogy biztosítsa az utasítás végrehajtását, minden ami szükséges átadásra kerüljön, olyan rendben, hogy a termelés Budapesten nagyon rövid időn belül folytatódhasson.

A központ levele értelmében a gyógy- és kereskedelmi cukorkák gyártását át kell adnunk a Kőbányai Cukorkagyár Nemzeti Vállalatnak — gépestől, receptúrástól együtt, valamint a doboz- és nyomtatványanyagot. A Réthy cikkekét ők fogják tovább gyártani. Mint hogy a szalmiák cukorkához szükségesek a szárítószerények, természetesen azokat is le kell szerelni, és át kell adni.

Azonnal írtam a központnak, hogy az utasítást végrehajtom, bár azzal nem értek egyet, de a szárítószerények átadásától tekintszen el, mert azokban szárítjuk a tabletták granulátumait. Egyébként is: a szárítószerény-rendszer egybeépült a központi fűtés egy szárnyával, így ha azt megbontják, csak a deszka anyagot vihetik el, a csőhálózat a központi fűtés része. A levelet magam vittem fel, de azzal előbb a Kőbányai Cukorkagyárba mentem. Ők egyáltalán nem ragaszkodtak a szárítószerényhez — nem is tudták, hogy ilyesmi van —, s ezt készséggel ráírták a levelemre, amit azután a záradékkal vittem be a központba. Ezek után nem tehetek mást, mint lemondok a szárítóberendezés szétbontásáról. Engem pedig összeszidtak, hogy minek mászkálok Pestre...

A gépek és egyebek átadására szeptember 20-a körül került sor. A teherautóban volt hely, ezért Gergőnével úgy határoztunk, hogy célszerű lesz, ha a szállítmányt magam kísérem föl.

A gyárban már ismerősként fogadtak. Én lelkesen magyaráztam, hogy milyen remekül bevezetett cikkeket kapnak. Nem titkoltam el azt sem, hogy a Pemetefű-cukorka receptjét meg kell szerezniök a volt tulajdonostól, de bizonyára meg fognak tudni egyezni. Ekkor nagy meglepetés ért: az egyik igazgatóhelyettes közölte velem, hogy a Réthy cukorkákat egyáltalán nem tervezik gyártani! Első felháborodásomban egyenesen a központunkba mentem, ahol azzal fogadtak, hogy „már megint Pesten vagyok?” Amikor elmondtam, hogy mit hallottam termékeink jövőjéről, foghegyről odavetették: az már ne legyen az én gondom.

Hazatérve referáltam a vállalatvezetőnek, meg a szakszervezeti bizalminak, aki a gyár csonkítása ellen már eleve tiltakozott, de orvoslásra módot nem találtunk.

Gergőné pedig vette a táskáját, és hazautazott. Megbízása — úgy mond — véget ért. Nem hiányzott...

Ezen a profiltisztításon nem sokáig morgolódhattunk, mert nem telt bele két hét, újabb levél érkezett: valamennyi gyógyszerkészítményünket (hozzávalókkal együtt) át kell adni október végéig a Hajdúsági Gyógyárugyárnak.

Kiszámítottuk, hogy ha csak a vegyi cikkek maradnak meg a gyárnak, s azokat némileg felfejlesztjük, a létszámunkat nem kell csökkentenünk. Így a dolgozóink némileg megnyugodtak.

Az állomásról egyenesen a központba mentem, de Herz úrra várnom kellett, mert értekezleten volt. Egy fiatalemberrel beszélgettem a várakozási időmben, akit régebből ismertem. Tudott a táviratról, elárulta annak okát is: amikor az embereknek járó végkielégítésekről tárgyaltak, kiderült, hogy nekem hatalmas összeg járt volna, s ezt ilyen „ügyeskedéssel” (mondhatom aljas módon) akarták elkerülni. Ifjú barátom azt is elmondta, hogy rá akarnak venni: mondjak én fel, akkor eltekintenek a fegyelmi vizsgálatról (aminek, persze, semmi alapja sem volt). Ezek ismeretében Herz urat megjelenésekor mindjárt azzal fogadtam hogy éppen a felmondásomat akartam megfogalmazni, amikor a táviratot megkaptam.

Akkor természetesen rendben is vagyunk, vegye a táviratot tárgytalannak és a felmondását elfogadottnak — mondta. Írógép ott állt a szobában, papírt kértem, és nyomban legépeltem a felmondásomat. Az eljárás fölött bosszúsán, mégis viszonylag megnyugodva tértem haza. Tíz nap múlva megérkezett a központ levele, amelyben elfogadták a felmondásomat (14. ábra).

Nagy Imre kérte, hogy az épületet zárjam le, a kulcsokat adjam át. Ezzel a kaszinózás is megszűnt. Az

utolsó alkalommal még elmondtam, hogy a központ türelmet kér mindenkitől a végkielégítések ügyében (15. ábra).

Ezzel a Réthy-gyár dossziéja lezártnak tekinthető. E téren is megkezdődött a szocialista ga(rá)zdálkodás, ami azután elvezetett előbb 1956-hoz, majd további megalázást hozó évtizedek után — napjainkhoz.

IRODALOM

Kiss Lászlóné: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Békés megyében 1770—1950 (Gyógyszerészdoktori értekezés, 1981.). — Láng M.: Réthy Béla 1862—1935; Gyógyszerészet, 17, 469. (1973)

M. Láng: *It happened forty years ago — the nationalization of the Réthy — pharmacy and factory and the abolishment of of the latter*

Author gives a survey on the history of the famous pharmacy at Békéscsaba on the Great Hungarian Plain, as well as on the establishment of the chemical laboratory and factory for medicinal sweets.

There is a description in details on the recommencement after the II. World War, (author, as the grandchild of the founder played an important role in it). The nationalization ensued in 1949 and thereafter the abolishment of the factory in the same year.

(Lakcím: Budapest, Üllői út 54. — 1082)

Érkezett: 1989. IV. 28.